

ЧИНГИЗ АЙТМАТОВ
ФЛЕЙТА И ЗЕМЯ
ПОВЕСТ

Превод от руски: Александър Мечков, 1976

chitanka.info

ФЛЕЙТА И ЗЕМЯ^[0]

Провървя му тази година на аилния чоорист Баимбет — че се случи на ВЧК^[1] през това знаменито лято, че за едно лято се прослави толкова, колкото не би се прославил за цял живот, ако си беше останал в своята долина — това беше все негово щастие. А то можеше да се случи само тук, на Чуйския канал.

И само тук, на Чуйския канал, можеше да срещне нея, тази жена... Едва ли някъде на друго място биха могли да се запознаят.

Тя дойде с гастролната бригада на съседен Казахстан. Голямо събитие беше. В знак на братство казахските артисти решиха да посветят летните си гастроли на строителите на Чуйския канал. За предстоящото им пристигане на канала бяха чули всички, даже на таблата до стенните вестници редом с червените дъски на съревнованието имаше залепени афиши. Продумваха даже, че ще пристигне едва ли не сам старикът Джамбул. Всички чакаха и всички вече знаеха, че на съвместния казахско-киргизки концерт, който трябваше да се състои на най-големия строителен участък — площадката на изкопа за бъдещата ВЕЦ — и с който се откриваха гастролите, ще заведат най-напред ударниците. Специално за случая прокараха електричество от града и направиха голяма сцена със завеса.

А да посрещнат гостите, отидоха на границата на републиката, която не беше толкова далеч от трасето на канала, само час и половина път. Между посрещачите се случи и Баимбет, макар че той дори не беше и мечтал за това. Решиха, че заедно с професионалните артисти трябва да има и представители на народното творчество, и група пионери. Ето така се намери Баимбет в делегацията за посрещането на казахските артисти. Естествено той стоеше настрана, защото не познаваше никого, а и по природа никога не беше се отличавал със самоувереност. На всички посрещачи бяха поднесени цветя, големи,

подобни на метли букети. На Баимбет му се струваше някак чудно да държи в ръцете си такъв нелеп дар, в планината никой не би и помислял да къса, още повече пък да подарява цветя. Такава трева под краката ти колкото щеш. Това чувство на неловкост го и подведе.

Когато пристигнаха автобусите с казахските артисти, когато посрещачите се втурнаха към тях от всички страни да ги приветствуват, целуват и прегръщат — мнозина се оказаха познати, — Баимбет се засуети, обърка се, не знаеше как и на кого да подари този букет. Към когото и да се насочеше, на когото и да се опиташе да го връчи, все се оказваше, че са го изпреварили — гостите вече държаха в ръцете си букети и хич не им беше до Баимбетовите цветя, всички разговаряха оживено и едновременно, смееха се високо, отрупваха се с въпроси, при това толкова красиви жени наведнъж, толкова усмивки, благодарности... На всичкото отгоре и пионери, които ти се мотаят в краката. Баимбет се завъртя и когато няколко души му казаха мило и припряно: „Благодаря, вече имам!“, „Благодаря, подарете ги на някой друг!“ — той даже се разстрои, такава дреболия, а се оплете като пате в кълчища. Кой знае защо, си помисли, че излага своите, че изглежда глупав.

— Агай^[2], подарете ми вашите цветя! — чу се изведнъж зад него засмян глас. Баимбет се обърна и понечи да даде букета на усмихващата се млада артистка със сламена шапка, но като видя в ръцете ѝ цветя, спря нерешително и каза:

— Но вие вече имате.

— Какво от това — засмя се тя, — тези ще ги дам — и тя живо повика приятелката си: — Зина, вземи, моля ти се. А вашите аз искам да вземе за себе си.

— Благодаря ви! — зарадва се искрено Баимбет.

— На вас трябва да се благодарим. Вие ни посрещате. Благодаря на вас.

— Благодаря ви за това, че дойдохте — поправи се Баимбет.

— А вие знаете ли ме? — заинтересува се несприятелно тя.

— Не — призна той.

— Може би сте ме слушали по радиото?

— Може би. Как се казвате?

— Шолпан. Ще си спомните — „Дударай, черната чучулига“ — и тя назова още няколко популярни казахски народни песни. —

Спомнихте ли си?

— Да — отговори той, като в същия миг си представи на ум съвсем ясно дълбокия сипкав женски глас, който беше слушал по радиото. — Значи, това сте вие? И „Емилай“ ли пеете вие?

— Да, да. И вие ли също пеете?

— Не, какво говорите! — смути се Баимбет. — Пея за себе си. А така за... Аз не съм артист. Дойдох да работя на канала. А защо съм тук ли? Свирия на чоор. Казвам се Баимбет. Чоорист съм.

— Чоор? Това е киргизка флейта. Нали? Никога не съм слушала, бих искала да ви послушам, Баимбет-ага.

— Готов съм, когато пожелаете. Може би ще ме включат и мен в концерта.

— Да се надяваме — кимна весело Шолпан.

С това разговорът им свърши. Всички взеха да се качват в колите си, трябваше да се тръгва. Камионът с пейки за сядане, с който беше пристигнал Баимбет, тръгна след другите. Казахските артисти останаха пътем в града, за да ги настанят, предвиждаше се да пристигнат на ВЧК на другия ден. А Баимбет и спътниците му продължиха по-нататък за у дома си, на канала.

По целия път Баимбет се чудеше сам на себе си — нима трябваше да се обърка с този злополучен букет! Но без още да си признае напълно, в душата си даже се радваше, че му се случи така. Ами че тя, Шолпан, както си каза името, навярно е забелязала, че той се обърка, защото не знае къде да дене цветята, и затова го повика. И това стана причина да се запознаят. И всичко по-нататък, като се почне от секундата, в която се огледа и я видя, той запомни така подробно, сякаш му беше поръчано да запомни този миг завинаги, за цял живот. Сламената шапка за слънце, която на всяка друга женска глава би му се сторила глупава, подражателна — нима ѝ прилича на тюркската жена да се труфи с такава съмнителна шапка, — ѝ седеше красиво, като засенчваше с полите си големите ѝ кафяви изпъкнали очи, смеещи се от здраве, от околното оживление. Едва по-късно Баимбет разбра ефекта на тази шапка — широкополата шапка отиваше на фигурата ѝ с тънки плещи и висока здрава шия. Баимбет още не предполагаше, че не веднъж и дважд, а безброй пъти през живота си ще си спомня как тя му се усмихна, как се очертаха трапчинките на чистите ѝ, мургави бузи. Цветът на лицето ѝ беше мек — със свеж пшеничен оттенък,

какъвто има младото, още ненапращено зърно. И когато се усмихваше, зъбите ѝ просветваха като бяла влажна ивица между полуотворените ѝ месести устни. В тази минута той забеляза даже капчиците пот по тънкия ѝ, леко прегърбен нос и капките пот, които се стичаха по влажната ѝ гладка шия. Беше облечена в лека свободна рокля с къси ръкави — без да иска, той обърна внимание на неголемите ѝ, стегнати гърди и даже за някаква част от секундата се смути и развълнува от това. Беше странно, че за късото време, за което успяха да си разменят само няколко изречения, той съумя да я разгледа с такава педантичност, че би могъл да каже колко загорели и слаби са ръцете ѝ, колко дълги и силни са пръстите ѝ със здрави, леко оцветени продълговати нокти. Единственото, на което не можеше да си отговори, беше — каква е косата ѝ. Не я видя под шапката. Каква е, мислеше той, дълга, къса, с какъв цвят, събрала ли я е под шапката, или е късо подстригана. Нали е гражданка. Навярно я е навила на тила, както правят градските жени, помисли той.

И сега, като се люлееше в каросерията по изровеното чакълесто шосе към ВЧК и като мислеше за нея, той разбра, че тя е красива, красиви са лицето и тялото ѝ, че нейната красота е в очите ѝ, ясните, весело усмихващи се кафяви искрици, в лицето ѝ, напомнящо кайсиева костилка, в меката ѝ усмивка, в живата мисъл, в погледа. Харесваше му у нея естественото свободно държане, което в друг случай той, Баимбет, киргизкият южняк, вероятно не би одобрил много. А на нея прощаваше, макар тя да не се нуждаеше от неговата прошка. „Нима всички казачки са такива!“ — мислеше той, като ѝ се чудеше и възхищаваше.

Странно, че мислеше за нея толкова упорито, след като изглеждаше, че няма причини за това. Той подреждаше мислено казаното от нея, от първото до последното изречение. Напълно уместните при такива обстоятелства обикновени думи, кой знае защо, му се струваха не съвсем обикновени, по-значителни, отколкото всъщност бяха. И от всичките тези тайни помисли му ставаше ту радостно, ту тъжно. Искаше му се да се надява, че истината е такава, каквато я желае, но в същото време трезвият разсъдък доказваше, че съвсем не е така. Разумът му подсказваше, че той е голям чудак, смешен тип, че си е въобразил това, което няма да стане никога. Кой е той и защо ѝ е такъв? Добре, че се преоблече, преди да отиде на

посрещането. Добре, че на строежа докарват хубави стоки и човек може да се облече по градски, иначе — би помислила навярно тя — откъде се е довялъкъл този планинец с овча шуба.

Предградията свършиха и по-нататък пътят пое по откритите простори на широките, тучни предпланини. Ето тук, при тези големи земи, трябва да дойдат водите на Чуйския канал и оттук покрай града ще се проточат още по-нататък към далечната степна мараня, която виси над неясния хоризонт. Колко много работа има още! „Нима всичко това е изпълнимо, нима тази работа е по силите на човека!“ — размишляваше Баимбет, разбирайки добре какво струва всяко замахване с кирката, лопатата, лоста.

Камионът вече минаваше покрай трасето, на което работата кипеше с пълна сила. Хора, хора, хора, дълбаещи тази неподатлива камениста почва, изкарващи на колички и впрягове, изнасящи на ръце планини от изкопана, извоювана с ръце земя. И така на много и много километри по цялото огромно протежение на Чуйската долина.

Огромният обем на тази работа не се забелязва толкова, когато ровиш сам земята, когато цялото ти внимание е съсредоточено в твоя участък. Но сега, като минаваше покрай трасето на канала, покрай юртените селища на строителите, като оглеждаше от височината на камиона всичко направено, Баимбет изпита чувство на преклонение пред величието на труда, пред всесилието на множеството.

За тези хора, за чуйските строители, трябва да се състои утре голям съвместен концерт на казахските и киргизките майстори на изкуството. Първата дума утре ще имат гостите — казахските братя. Баимбет обичаше изпълненията на казахска домбра^[3], особено казахските песни. Много му се искаше утре да прозвучат знаменитите казахски мелодии на домбра, знаменитите песни на казахските села, но най-много му се искаше от всички най-добре да пее Шолпан, тя да пожъне най-голям успех, да се покаже и на сцената такава, каквато я видя на срещата край пътя.

И отново взе да мисли за нея, за Шолпан. Като че ли тя имаше някакво отношение към него, като че вече означаваше нещо важно в живота му. И ако можеше, ако имаше силата да измисли някакъв начин, чрез който да съедини своята душа с нейната, да се вмъкне в нейната душа, би го направил, без да се замисли, за да може, като присъствува в нея, като се превърне в част от нея, да пее заедно с нея и

по този начин да ѝ внуши своите чувства, своите желания, мисълта си за необходимостта утре тя да пее най-добре от всички, та нейната песен да се запомни от всеки човек на Чуйския канал като събитие от живота му, та да си спомня той за този ден и за нея като за голям, единствен празник. Точно това искаше Баимбет за Шолпан. Даже искаше повече и молеше бога за нея — да бъде утре най-красивата, най-талантливата, най-щастливата измежду всички, така че, замисляйки се над живота си, човекът от Чуйския канал да си припомни един ден не само за свършеното и изграденото от него самия, но и да си каже: „Струваше си да бъда на Чуйския канал, за да видя и чуя нея.“ Ето какво най-много искаше той. Искаше го, сякаш от това зависеше личната му съдба. Дори мечтаеше как, замисляйки се над живота си, човекът от Чуйския канал ще си припомни някога не само за създаденото от него, но и ще си каже още, че си е струвало да поживее край Чуйския канал само за да я види и чуе! Ето така, та и за какво му е иначе на артиста да се появява пред народа...

Но като мислеше за Шолпан, като мечтаеше все повече за нея, Баимбет от време на време като че ли се опомняше, опитваше се да пресече тези безпочвени мисли. Откъде си науми той, че тя се нуждае от неговата добронамереност и съучастие, та тя даже и не помисля за него, а и не е длъжна да го прави. И освен това кой е за нея Баимбет, напълно непознат човек, някакъв си селски чоортист... За какво ѝ е той, когато около нея има толкова други, с които Баимбет не може даже да се сравнява. Нима не я ухажваше един от посрещачите, изглежда, също артист — с бял, огладен костюм от шантунг, с обаятелна усмивка, любезен и вежлив. Как ловко я хвана той под ръка, поведе я към автобуса, помогна ѝ да се качи в него, макар тя да не се нуждаеше ни най-малко от това, но на нея ѝ беше приятно, тя му се усмихна с благодарност. Но най-главното — седнаха един до друг, на една седалка, и през прозореца се виждаше колко близко седяха един до друг, колко им беше добре и колко оживено разговаряха. Те си подхождаха много един на друг, бяха красиви, млади, в отлично настроение. Особено Шолпан — очите ѝ направо светеха от щастие. Може би тя е такава винаги, такъв е характерът ѝ. Усмихва се на всички. Така му се стори. Тя се усмихна и на Баимбет и му кимна от

автобуса, седейки редом с другия. След това тръгнаха. Те пътуваха отпред с автобуса, Баимбет отзад в камиона. И в града, когато автобусът спря, а камионът взе да го изпреварва, той ги видя отново заедно, все така седящи рамо до рамо, разговаряха весело и се смееха весело, тя се смееше и нейният смях го смущаваше. Какво ли ѝ разказваше онзи там...

Едва ли Баимбет би имал такава възможност да седи редом с нея и да я забавлява с приказки. А и да им се случеше да са заедно, той не умееше да весели и разсмива жените, да им разказва забавни, шутовски истории.

Неговите отношения с жените винаги биваха сериозни, може би прекалено сериозни.

Да, Баимбет нямаше никаква надежда да опознае по-отблизо Шолпан. А това, че тя пожела да послуша неговата свирня на чоор, нямаше кой знае какво значение. Къде ще я види, та да ѝ посвири... А може би на концерта, ако го включат в програмата... Едва ли ще му се предостави тая възможност — на такъв голям концерт, при толкова местни и гостуващи имена...

Баимбет се прибра в жилището си, преоблече се в работни дрехи и отиде да обядва сам под навеса — всички бяха обядвали и вече работеха на трасето.

— Търсеше те Асакеев — каза му готвачката, — още ли не се е върнал, казва, — а ти къде се изгуби?

— Бях по работа, защо?

— Не зная. Питаше и аз ти казвам.

— Добре, все ще се видим.

После той взе кирката и лопатата и тъкмо да тръгне към участъка, насреща му се зададе Асакеев.

— Къде си тръгнал, артисте? — извика той още отдалеч.

— Как къде, на работа.

— Стига, можеш да се връщаш. Вече си зачислен към филхармонията. Идва тук техен човек, заръча утре сутринта да си там на място.

— Защо, да не би да участвувам?

— Да. Каза, че утре ще свириш „Айдааръш“ и „Бек-бей“. Две неща.

— Но това е чудесно! — зарадва се Баимбет.

— Чудесно е, разбира се! — Асакеев го потупа по рамото. — Ние всички се гордеем с теб. Сега ще отидеш далеко, мнозина ще узнаят за теб.

Докато говореха, те преминаха в сянката на най-близката юрта. Баимбет се удиви от моменталната промяна, която стана с него, щом разбра за предстоящото си утрешно участие в концерта — мъчеше се да не се издаде външно, но душата му заликува, не можеше да побере ликуващата радост. Защото той ще може да застане само с чоора си пред нея, пред Шолпан, само с музиката може да ѝ разкаже за себе си, само с музиката би могъл да изрази това, което му се искаше да изрази. Асакеев му каза, че сега той е свободен от работа на канала, че сега е оркестрант, а не изкопчия, и нека, казва, отиде да се готви за утрешното представление. В отговор Баимбет се разсмя:

— И таз хубава, как да не работя! Та аз от мъка до утре ще издъхна. Не, ще отида да поработя.

И като каза това, той тръгна, включи се в редицата на изкопчиите, съблече се до кръста, нареди се край шкарпата на изкопа и като заразмаха лопатата, взе да подравнява леглото на канала. Почвата като никога се случи добра, спорна, лопатата в ръцете му — широка, тежка, повратлива. Лопатата се развъртя, плещите се разгорещиха, по челото му изби пот. И съседът до него, млад загорял селянин, работеше здраво. Забиваха едновременно. Количкарите едва смогнаха да подават колички.

Слънцето припичаше, потта се лееше на ручей, но никой не обръщаше внимание на това. Напротив, всичко наоколо запя, заигра, завъртя се. Лопатата се издигаше над главата, литваше нагоре и падаше, блестейки на слънцето с полираното си острие, литваше нагоре и падаше, придружена от въздишка.

Никой не се досещаше какво става с Баимбет. Че в предчувствие на утрешния ден той беше готов тозчас да преобърне планината при мисълта, че утре ще може да я види и чуе отново.

Като не преставаше да размахва лопатата, той мислеше още, че трябва така да изсвири песните, които му бяха определили, че да го извикат на „бис“. Трябва да постигне това на всяка цена. И тогава, ако

го повикат, ако свири така, че слушателите да не искат да го пуснат, той ще изсвири за нея това, което избра още днес, ще изсвири „Гюлгаакъ“. Да, трябва да направи това. Песните, които се предвиждат по програмата, са хубави, той ги свири с удоволствие — музиката на „Айдааръш“ е весела, волна и в този смисъл „Айдааръш“ е песента на свежия повей, а „Бакбекей“ — повик на нощни пастири. И за това, как си подвикват с чоорите нощните пастири, за да минава времето край огъня, да напомнят на любимата отвъд реката за себе си, и най-накрая, да не им е толкова страшно през нощта в планината, може да се посвири чудесно, но в „Гюлгаакъ“ има нещо особено.

Музиката на „Гюлгаакъ“ той ще посвети на нея, на Шолпан. И ако има бог на небето, който, така да се каже, всичко вижда и чува, тя ще разбере, ще почувствува, че тази музика е предназначена за нея.

Работата спореше, лопатата на Баимбет падаше с острата траектория на насочен снаряд, отсичаше с размах пласт от пръстта, прехвърляше го на количката и отново се вдигаше и падаше. Леглото на Чуйския канал се издълбаваше с още няколко сантиметра и още, и още. А самият той мислеше как да изсвири „Гюлгаакъ“. Даже мислено вече свиреше, у него, в неговата кръв, вече звучеше музиката на любовта.

В ония времена, когато царували джунгарите, владетел на тия места бил джунгарският хан Есен. Границите на покорените от него земи се простирали до Индия, Китай и Персия. С всичко бил богат и славен могъщият Есен хан, само в едно го оцетила съдбата. Не му дал бог синове-наследници, имал само една-единствена дъщеря — Гюлгаакъ.

За нея и за нейната красота съчинявали песни акините^[4].

*Погледни падналия върху черната земя сняг
и си представи тялото ѝ.*

*Погледни капката кръв върху белия сняг
и си представи цвета на лицето ѝ.*

*Погледни звездите, сияещи в краищата на света
и си представи очите ѝ.*

*Погледни бягащия в степта джейран^[5]
и си представи снагата ѝ.*

*Погледни пролетните пъпки, готови да се пукнат
на клонките,
и си представи гърдите ѝ...*

Нямало нищо удивително в това, че ханът държал дъщерята-красавица в дворец, сред вярна прислуга и стража, далеч от чуждия поглед. Всичките си дни младата Гюлгаакъ прекарвала под охрана в недостъпна кула, заобиколена от придворни приятелки. Минавали годините, Гюлгаакъ разцъфтявала, Есен хан стареел. В един прекрасен ден ханът взел решение — ще остави обширното си царство на този, когото Гюлгаакъ си избере за мъж. Вестта за това решение полетяла по целия свят — кой ще бъде избраникът на безподобната Гюлгаакъ, кой ще е бъдещият зет на Есен хан, на кого ще остане великото джунгарско царство? Когато бащата попитал дъщеря си има ли такъв славен юнак, когото тя би желала да види свой съпруг, дъщерята отговорила, че ѝ е трудно да назове някого, тъй като е прекарала всичките си години в кулата, без да види никого.

— Добре — промълвил ханът, разбирайки упрека на дъщеря си. — Ще видиш всички царски синове, всички князе и юнаци от съседните страни и тогава ще избереш жениха си.

Отправили се бързоходци във всички посоки да канят славните женихи на оглед. Тогава Гюлгаакъ затъжила, че идва краят на моминството ѝ, че вече няма да се разхожда в градината с любимите си дружки, няма да танцува, няма да лудува, че скоро ще дойде денят за избор на непознатия съпруг. Но ето че веднъж, както си била в кулата, тя чула долу припева на странствуващ дервиш, прославящ младостта на небето: „Аллааху, аллаахак!“ С този припев броди по света дервишът, с този припев се отварят пред него вратите на всички градове. Оказало се още, че този дервиш е и музикант. Той си подсвирвал такава чудесна мелодия, че от нея на девойката ѝ ставало светло и спокойно на душата. Гюлгаакъ изпратила долу дружките си и те помолили стражите да не гонят музиканта — нека свири по-дълго. Музиката се понесла с нова сила и зазвучала със странни звуци — ту като волен вятър, ту като ромон на планински поток, ту като глас на жребче, ту като трели на славей. Гюлгаакъ поискала да узнае как изглежда този музикант, на какво свири. Навела се през прозореца,

повикала дервиша, той вдигнал глава и погледите им се срещнали. Гюлгаакъ била поразена от красотата на дрипавия дервиш. Но не се издала, а му казала:

— Непознати човече, кажи ми, моля ти се, как се нарича инструментът, на който свириш?

— Това е чоор, прекрасна Гюлгаакъ — отговорил дервишът.

— Много ми харесва музиката на чоора — казала тя.

На което дервишът отговорил:

— Ще бъда щастлив, ако мога да ти доставям удоволствие със свирнята си, прекрасна Гюлгаакъ!

— Но ти ще продължиш да пътуваш — промълвила Гюлгаакъ.

— Ако ти пожелаеш, ще остана — казал дервишът.

Гюлгаакъ не отговорила нищо и се скрила вътре. От този ден дервишът се появявал всяка вечер под прозорците на кулата със своя неизменен припев „Аллааху, аллаахак!“ и песента за Гюлгаакъ. А в тази любовна песен се говорело:

*Защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
наяве аз да видя теб, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ;
защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
да хваля твойта красота, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ;
защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
по теб от мъка да умра, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ;
защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
да шепна със последен дъх: о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ...
Аллааху, аллаахак! Аллааху, аллаахак!...*

Стражата не го допускала до двореца, гонела го навън. Но където и да го гонели, звуците на чоора не замлъквали цяла нощ. Цяла нощ, та чак до изгрев-слънце свирел чоорът ту от някое дърво, ту на хълма, ту на покрива, ту на пазарната глашатайска кула и възхвалявал красотата на Гюлгаакъ, изливал любовта и мъката на чоориста.

А в това време настъпил уреченият ден за избор на жениха. Много прославени царски синове, герои и юнаци дошли да си оспорват рядката чест, надошли със своите свити и оръженосци, надошли от изток и запад, от юг и север. Народът се насъбрал на

широкото, равно зелено поле пред двореца, за да посрещне с възторжени викове щастливеца, на когото щял да се падне изборът на Есенхановата дъщеря. Самият Есен хан, възседнал кон със златни такъми, бил заобиколен от пищна и величествена свита. Красавицата Гюлгаакъ също седяла тържествено на скъпоценно седло, а девойките около нея, самите те като пролетни цветя, се кипрели в ярките си облекла на буйни коне.

И ето започнало шествието на женихите. Всеки от тях се стараел да поразии присъстващите със своя юначен вид, красота, богатство, сила. На всеки била дадена възможност да се представи така, както желае.

Гюлгаакъ трябвало да махне с бяла кърпичка на този, на когото отдаде предпочитанието си.

Като смерч се понесъл юнак на вран кон с блестящ шлем и доспехи, внезапно изправил коня на задните му крака и се обърнал към Гюлгаакъ с думите:

— Роб съм на вашата красота!

Но тя не помахала с бялата кърпичка.

След него, като подхвърлял и въртял с двете си ръце две блестящи остри саби, изправен на седлото, галопирал друг красавец-юнак, спрял коня в движение, коленичил на седлото и като кръстосал на гърдите си сабите, се поклонил на Гюлгаакъ.

Но тя не помахала с бялата кърпичка.

И тогава се разнесъл страшен рев. Тълпата се стъписала. На бойна колесница, запретната с три лъва, се носел снажен, силен, гол до кръста юнак, с леопардова кожа през рамото. Съпровождали го пет колесници, запретнати с тигри. Бягащите лъвове спрели покорно пред Гюлгаакъ, юнакът скочил от колесницата и се поклонил.

— Ние сме ваши пленници! — казал той.

Но и тогава не махнала тя с бялата кърпичка.

Из тълпата се понесъл ропот. Есен хан се намръщил.

Минал на бойни слонове още един източен владетел. След него, всеки изпъквайки по свой начин, се появявали — все така безуспешно — все нови и нови блестящи женихи. Един от богатите чуждоземци преминал на камила, цялата украсена с брилянти, елмази и други невиджани скъпоценности, но и той не постигнал успех. Присъстващите били озадачени, започнали да вдигат рамене, да

шепнат помежду си, да осъждат претенциозността на невестата. Но никой не обръщал внимание на дервиша, който подвиквал сред тълпата привичните си заклинания: „Аллааху, аллаахак!“ и си свирел на чоора. Малко ли скитащи дервиши бродят по света...

И изведнъж за удивление и забава на тълпата през полето тръгнал същият дервиш, пеейки странна песен:

*Защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
наяве аз да видя теб, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ...*

Всички се смеели и го сочели с пръст. Но дервишът вървял, свирел на чоора си и не поглеждал наникъде. И тъкмо когато стражата се канела да изхвърли от полето дръзкия дервиш, Гюлгаакъ махнала с бялата кърпичка. Стон на изненада и негодувание се понесъл над тълпата. Дервишът не видял, че Гюлгаакъ му маха с кърпичката. Тя му махнала още веднъж. Но той продължавал да върви и да свири на чоора си, без да се оглежда.

*Защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
да хваля твойта красота, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ...*

Тогава тя пришпорила коня и озарявайки полето със сияещия блясък на накитите и такъмите си, се понесла след него като падащ от небосклона метеор. Даже и тогава дервишът не се обърнал, а продължил да върви по пътя си.

*Защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
по теб от мъка да умра, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ...*

Когато Гюлгаакъ скочила от седлото и хвърляйки поводите, тръгнала редом с дервиша и го хванала за ръката, възмущението на хората стигнало своя апогей.

— Дръжте ги! — извикал въвн от себе си Есен хан. И всички, които били там — ездачи и пешеходци, царски синове и войни, киргизи и простолюдие, се втурнали с всичка сила да ги уловят, за да ги разкъсат и стъпчат на място. Но чудо на чудесата — когато ги наближили, пред очите на разярената тълпа влюбените се превърнали в птици, които полетели в небето под незамлъкващите звуци на чоора:

*О, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ! О, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ!
Аллааху, аллаахак! Аллааху, аллаахак!*

При залез-слънце работата на канала била в разгара си. През лятото на полето е винаги така. От дневната жега ти става тежко. Щом се разхлади, а и започнеш ли да предвкушаваш скорошната почивка, че и след нея цяла нощ сън, работиш особено спорно, с удвоени сили. И понякога през лятната, дълго неугасваща вечер успяваш да свършиш много повече, отколкото през целия ден.

Баимбет приличаше на човек, обладан от страст за неспирно движение — той въздишаше и повдигаше неуморно лопатата над главата си, без да си поема дъх. Изглеждаше, че ненамаляващият темп на работа го опива. С това искаше да заглуши в себе си мислите за нея, за Шолпан, искаше да се отвлече с напрегната работа, а излизаше, че колкото по-бързо и по-механично работеше, толкова по-добре, по-ясно мислеше. Мисълта му се плодеше, раждаше други, ставаше многопластова, разклонена — мислеше за много неща едновременно. Но за каквото и да мислеше, то все биваше свързано по някакъв начин с нея. Той отново си припомни цялата история за Гюлгаакъ, отново видя тази история с развълнувания си вътрешен поглед, видя я в действащи лица, в думи, в стихове, в постъпки и най-главното — в нейното музикално съдържание и в този смислов подтекст, който би трябвало да знае само той, разказвачът и музикантът. Това ставаше отчасти стихийно, отчасти съзнателно — необходимо му беше да се настрои, да се подготви за утрешния ден, разбира се, ако успее да увлече слушателите си толкова много, че да го извикат на „бис“. Ето тогава той, извикан на бис, ще изсвири „Гюлгаакъ“. И за него това няма да е неочаквано. Не, то ще бъде изпълнение на неговото желание, на неговата мечта да изсвири „Гюлгаакъ“ за нея, за Шолпан. Само да

извоюва тази възможност — да изсвири „Гюлгаакъ“ за Шолпан. Но защо възникна това непреодолимо желание, защо вървеше той така неотстъпно след него?

На Баимбет му беше мъчително да си отговори. Той се опитваше да убеди себе си, че желанието да изсвири „Гюлгаакъ“ за Шолпан е нещо напълно уместно и допустимо. Що се отнася до неговите упорити размишления за нея като жена, неговите с нищо необосновани, трудно обясними настойчиви желания, неговите любовни мечтания, от които му се замайваше главата — това е нещо съвсем друго, това е безсмислица, това е дявол знае какво, само не размисъл на сериозен човек. Как можеше да мисли така за нея, когато тя е толкова щастлива в компанията на артиста с белия костюм, когато седеше на една седалка с него, като допираше рамото си до неговото, и беше доволна и от него, и от себе си. Да, но погледна стоящия до автобуса Баимбет приветливо, устните ѝ трепнаха, раздвижиха се зад стъклото и като се усмихна с тези трапчинки на бузите, тя му кимна, но за довиждане или просто така...

Баимбет усещаше, че нейната усмивка, нейният поглед, начинът, по който погледна към него от автобуса, как му кимна с глава, са постоянно в ума му. И че всичко това живее в него самостоятелно, независимо от неговия разум и воля. Целият този момент, в който се бяха съединили в едно нейният поглед, усмивка, наклон на главата, сякаш се беше врязал в него, в неговата жива плът, в неговото сърце, в неговото съзнание. И сега той живееше с това вълнение, забило се в него като клин, завладяло неговото същество дълбоко и напълно. Това вълнение беше тревожно, радостно, зовящо. В същото време напразно се мъчеше да се разубеди, да се освободи от това чувство. „Е, какво пък толкова — питаше се той мислено, — толкова често хората се усмихват един на друг от вежливост или по навик. Какъв си глупак — жената само ти се усмихна, а ти вече си готов да мислиш за нея какво ли не...“

Тази нощ на Баимбет му се присъни ален сън. В мощен безшумен тръс, а след това в галоп тичаше той, вран жребец, да догони алена кобила. Тичането го измъчваше — слабините му сякаш бяха налети с метал и колкото повече тичаха, толкова по-ясно се усещаше миризмата на алената кобила. Миризмата на нейното потно, запенено тяло, мамеща, замайваща главата. Тя все се отдалечаваше, той

напрягаше всичките си сили, за да я догони. Непонятна музика нарастваше в неудържимо темпо. Алени ставаха насрещните планини, алено ставаше небето. Той я настигна на брега на реката, на жълтия крайбрежен пясък. Но пясъкът, жълтият пясък под краката му пропадеше, изтичаше, измъкваше се изпод ходилата му и затъвайки в него, той никак не можеше да достигне това, което желаше да достигне с нетърпима, зверска сила. Това беше мъчително. Музиката се превърна в непрестанен бесен хаос. Той отново и отново се хвърляше към алената кобила, цвилейки и гризейки я, умирайки от смъртен пристъп, умирайки от диво желание да се освободи от оловната тежест в слабините, а пясъкът, проклетият пясък под краката му пропадеше, изтичаше, лишаваше го от опора...

На концерта дойде невиждан народ. Строителите от най-близките участъци се събраха всички до един, най-добрите бригади от по-далечните участъци пристигнаха с камиони и каруци — провървяло им беше за премиерата, гастролни по цялото трасе се предвиждаха за по-късно.

Редом с изкопа на бъдещата Егизтюбинска ВЕЦ се издигаха два полегати хълма, един до друг, еднакви като близнаци. Така се и наричаха — Егиз-Тюбе, хълмовете Близнаци. Говореше се, че уж тези Близнаци са изкуствени възвишения, насипани в епохата на внезапните нападения, за наблюдаване на врага в равнината. Дали е така или не, не можеше да се каже със сигурност, но сега Близнаците послужиха за други цели — в подножието на склона на единия от тях сковаха достатъчно широка сцена със завеса, с рампа, на която да излизат хорът и оркестърът, и даже — тогава още новост — с микрофон и усилватели.

Баимбет тогава за пръв път узна що е микрофон и тази вечер той му послужи много добре. На склона на хълма срещу сцената се разположиха зрителите. Те осеяха целия хълм отгоре до долу, игла да хвърлиш, нямаше къде да падне. Така и трябваше да бъде — пристигнали бяха на гастрол казахски артисти специално за строителите на ВЧК, при тава концертът щеше да бъде смесен, с участието на най-добрите за времето си сценични сили на двата съседни и всъщност едноречни народа. Идването на казахските артисти на Чуйския канал, на народния строеж на Киргизката република, имаше символичен и даже исторически смисъл — два

чергарски народа, достигнали до своята нова история от тъмнината на вековете, преминали през неизброимите бедствия на войни и разорения, през антицарското въстание от 1916 година, когато се бяха оказали на границата на националната катастрофа, когато бяха тръгнали по света към чуждия Китай и кой знае какво би станало с тях, ако не беше Октомврийската революция, бяха се срещнали сега край древните ридове на родните Ала-Тау и Ала-Тоу, край великия социалистически строеж ВЧК, за да излеят душата си в песен, в музика, в танци и думи, защото няма на света нищо по-голямо, по-сладко и горчиво от родните напеви, от майчиния роден език...

Народът на хълма шумеше — разговорите на хората помежду им се сливаха в подобно на морски прибой общо бучене. В очакване на голямо зрелище или важно събрание винаги има такъв шум. Беше трудно да се долови за какво си говореха събралите се, но почти във всички случаи се споменаваха две имена: „Къз-Жибек“ и „Ай-Чурек“ — така се наричаха първите, станали знаменити национални опери, спечелили отведнъж всеобща популярност и слава между казахите и киргизите. Хората очакваха да бъдат показани картини от тези опери. Очакванията им не бяха излъгани — бяха изпълнени сцени с най-хубавите арии от „Къз-Жибек“ и „Ай-Чурек“.

Когато Баимбет видя натрупания на възвишението народ, от страх дъхът му секна — как ще излезе пред такова многолюдие! Но време за размишления не му оставаше. Дойде водещият — страшно угрижен, пресипнал и разрошен:

— Внимание! Внимание! Моля всички участващи, гости и местни, да дойдат тук, зад сцената, между двата автобуса — размахваше ръце той. — По-бързо, другари! Събирайте се между двата автобуса, единият е мъжки, другият женски. Повтарям, единият автобус е мъжки, другият женски. На ваше разположение. Не се бавете, другари, по-бързо!

Всички тръгнаха към посоченото място, говореха си и се поздравяваха вървешком, състезаваха се в остроумие по повод мъжкия и женския автобус. Един казах, със свойствения за казахите маниер да произнасят думите високо и изразително, казваше: „Акримай^[6], досега не знаех, че киргизите са се сдобили с мъжки и женски автобуси.

Слава на аллаха, сега работите ще потръгнат. Автобусите ще почнат да се плодят като овце. Надявам се, че роднините няма да забравят и нас...“ Вървяха така и изведнъж той я видя в тълпата. Шолпан. И тя го видя.

— Здравейте, Баке^[7]! — възкликна тя, сякаш познаваше Баимбет от сто години; усмихна се, кафявите ѝ очи засияха и започнаха да се приближават към него, а той изведнъж се смути, усети, че чак гърлото му пресъхва. Наложил си с усилие да ѝ кимне и почти да ѝ се усмихне в отговор, като в същата секунда трескаво съобразяваше как да я нарече; мислейки непрекъснато за нея през цялото това време, той не беше решил как да я нарича на глас и му стана срамно от собствената му немарливост.

— Здравейте, Чолпон — каза ѝ той по киргизки и добави, без сам да очаква това: — Здравей, чирагъм^[8]. — И едва след това съобрази, че беше се обърнал към нея не на ви, а на ти. И се смути още повече, но тя сякаш се досети и му дойде на помощ.

— А аз все се оглеждах тука ли сте, или не сте — каза радостно тя, като му подаде ръка. — Но сега всичко е наред. Вие ще участвувате ли, Баке?

— Да. Казах ми да изсвиря две неща.

— Ето, виждате ли, моето желание се сбъдна. Аз мислех за това и вчера, и днес и много исках вие да свирите. Не зная защо, но е истина. С мене винаги е така, ако много пожелае нещо, мисля за него толкова силно, че бог на небето разбира и то се сбъдва! — Тя се смееше и със смеха си облекчаваше смущението, сковаността на Баимбет. Изведнъж той почувствува, че с нея му е леко и хубаво и неловкостта му като по чудо изчезна.

— Ако вие сте в толкова близки отношения с бога — каза ѝ той, — помолете го, много го помолете да изпълни и моето желание.

— Това е трудно, Баке — отговори тя, като се усмихна замислено. Това, което тя говореше сега, можеше да се тълкува и като шегата, и сериозно. — Трудно е да отговаряш пред бога за друго. Пред него можеш да препоръчаш само един добър човек. Но за вас ще се постарая. На мене също много ми се иска вашето желание да се сбъдне.

— Мога да ви кажа желанието си, за да не се съмнявате.

— Не, не трябва, Баке. Тогава то ще престане да е тайна. Аз ви вярвам.

— Благодаря, Чолпон.

Така те дойдоха до двата автобуса — женския и мъжкия, — където артистите трябваше да се приготвят, преди да излязат на сцената. Докато Баимбет мислеше какво да й каже, за да има повод след концерта да се приближи до нея, да продължат разговора, появи се същият млад артист с шантунговия костюм. Той хвана мимоходом Шолпан за ръката, потупа я свойски по рамото, което никак не хареса на Баимбет, и като й намигна бодро, каза:

— Горе главата, Шолпан! Всичко ще бъде на висота. Отивам да се мажа. Ще се видим след това. Хайде на добър час!

— Върви по дяволите! — отпрати го Шолпан. И това не хареса на Баимбет. Не очакваше от нея подобни приказки. Той не знаеше, че да се говори така, е артистична традиция, пожелание за сполука.

— Пфу, пфу — заплю се шантунговият артист през дясното си рамо.

Малко шокиран от всичко това, Баимбет поиска да се отдръпне, да не пречи, а и сам да се приготви за представлението, но Шолпан го хвана за ръката.

— Баке, искам да ви кажа нещо.

Те се отдалечиха от шумната група на хористите.

— Какво чувствувате, когато излизате на сцената? — попита го тя, гледайки го право в очите.

— Аз? Но аз не съм артист — опита се да обясни Баимбет. — Едва тук, на канала, почвам да се проявявам. На сцената съм новак.

— Така ли? А ето аз например се боя.

— Аз също.

— Когато излизам на сцената, в душата си умирам от страх — призна Шолпан. — Преди да изляза, ми се струва, че не умея нищо. Защото разбирам: аз пея народни песни. Кой измежду казахите и киргизите не ги знае. Пеят ги всички. Пели са ги преди мене, ще ги пеят и след мен. Но аз трябва да изпея това, което пеят и те самите, така че хората да се влюбят отново в старите песни, да се удивят от тях... от тези песни.

— Това, което съм чувал по радиото — допълни Баимбет, — а и на грамофон съм слушал, е хубаво.

— Може би. Но аз искам хората да се гордеят не с мене, макар и това да е приятно, аз обичам да имам успех, а да се гордеят, че те като народ имат такива песни. Разбирате ли?

— Да, мисля, че разбирам.

Шолпан замлъкна за малко, след това промълви:

— Когато тръгвам към сцената, аз си спомням за бога и го моля — не заради мен, а за самите песни, да ми даде глас и сила.

— Интересно — усмихна се Баимбет. — На мене винаги ми се е струвало, че певците живеят леко. Природата ти дала глас — върви и пей...

— Ех, де да беше така! — въздъхна усмихнато Шолпан. — Знаете ли за какво ще ви помоля, Баке — каза доверително тя, като го гледаше в очите и му се усмихваше заговорнически. — Аз съм страхливка, но ако се тревожат за мен, съм герой. Когато изляза на сцената, направете така — тя взе ръцете му и го застави да направи ключ, като хване дланите си една с друга. Ръцете ѝ се оказаха чувствени — дълги и топли, леко влажните ѝ пръсти докосваха гъвкаво и нежно. Баимбет неволно се напрягаше. А тя, като закриваше с длани неговите склопени ръце, му обясни: — Дръжте ги така. Ще ги държите ли? И не ще ги разтваряте чак до края?

— Как? Така през цялото време, цяла вечер? — пошегува се Баимбет.

— Не, не отсега. Когато изляза на сцената. Дръжте ги съвсем здраво. Съгласен ли сте? Това е за късмет. И не ръкопляскайте, не си разтваряйте ръцете:

— Така ще бъде, ако това помага, готов съм да ходя така вечно.

— И ще ви помоля, когато пея, да не стоите зад кулисите. Намерете си място някъде по-напред, аз ще ви видя.

— Добре, ще се постарая.

— А когато свирите вие, аз също ще държа ръцете си на ключ. И ще видите, когато аз много искам нещо, задължително става така, както искам...

Този разговор ставаше вървешком, в блъсканицата сред общата предконцертна възбуда, и Баимбет и Шолпан вече се разделяха, когато тя изведнъж си спомни:

— А къде е вашият чоор, Баимбет? Искам да го видя.

— Ето го — каза Баимбет и за учудване на Шолпан и подаде чоора в черния кожен калъф, който през цялото време беше държал под мишницата си. — Нося го с мене.

— Интересно — промълви Шолпан, като разглеждаше извадената флейта. — А това отвън какво е? Нещо залепено или?

— Телешки гръклян — обясни Баимбет. — Чоорът е дървен, от дървото шильба, а отвън му е нахлузен гръклян от теле-сукалче. Той засъхва плътно към корпуса на чоора.

— Интересно — повтори замислено тя. — И заради това специално се заколва теле-сукалче?

— Да, съвсем малко...

— Виж ти, интересно, ще послушаме — допълни тя.

— Ако е рекъл бог — отговори Баимбет.

— Но вие да не забравите!

Той разбра какво имаше пред вид тя.

— Не, не! Няма да забравя. Ето! — показа ѝ той склопените си ръце и като се засмяха и огледаха взаимно, те се разделиха. От това, как го огледа през рамото си, как се усмихна изведнъж тревожно и беззащитно, как при това устните ѝ трепнаха, откривайки влажната редица равни бели зъби, как спря погледа си на него, Баимбет се развълнува по необичаен, странен начин. Изведнъж нещо в него се скъса, някакъв горещ бент се събори, прекъсна дъха му. Той едва не се втурна след нея, за да я спре, да я попита какво ѝ е, какво я тревожи, и да ѝ каже, че непрекъснато мисли за нея, че е препълнен от мъка по нея и че ако съумее, ще изсвири за нея най-любимата си мелодия — ще изсвири „Гюлгаакъ“. Но тя вече се беше скрила в женския автобус. Едва тогава Баимбет се опомни, дойде на себе си, откривайки, че всички наоколо се суетят, всички са угрижени, всички се готвят за концерта, всеки е зает със себе си. Едва тогава Баимбет разбра, поточно дойде до слуха му, че някъде сред струпаните на хълма зрители свири духов оркестър, свири маршове, преди да започне големият концерт, че наоколо цари празнична, тържествена атмосфера. Едва тогава, оглеждайки отново панорамата на хълмовете Близнаци, Баимбет долови приглушения шум от човешки гласове, отвсякъде шум като тътнеж на далечна река. Да, бяха се събрали всички, хиляди хора, очакващи началото на концерта. Хълмът срещу сцената беше плътно

покрит от главите на седящите зрители, от долния край до самия връх. Камионите и разпрегнатите каруци също бяха приспособени за сядане.

Вслушвайки се в духовия оркестър, който свиреше марша на киргизката кавалерия — беше ученическият оркестър на педагогическото училище, идвал неведнъж при тях на Чуйския канал, — Баимбет не можеше да се освободи от обхваналото го като порой посред летен ден вълнение, не можеше да задържи в себе си радостта и тревогата, възникнали внезапно с такава сила, че беше готов да изтича като малко дете към нея, към Шолпан, да я прегърне, да заплаче, да бъде до нея, заедно, неразделно. В тази минута той внезапно разбра децата, които плачат горчиво, не искайки да се разделят нито за минута с най-любимото си същество — с майката.

Развълнуван и объркан, той не можеше да си обясни защо възникна това странно, глупаво за възрастен човек желание и защо заедно с това душата му се препълваше с усещането за надежда и окриленост от близкото щастие. И защо му се струваше, че сред цялото това празнично множество най-щастливият и най-силният човек е той, Баимбет.

Баимбет се усмихваше на себе си, усмихваше се на всеки, чийто поглед срещнеше, докато се сблъска с водещия или по-точно казано, с режисьора-постановчик на концерта, който очевидно го търсеше:

— Къде се губиш, Баимбет? Търся те навсякъде! — заговори той, като размахваше дългите си ръце.

— Тук съм не съм ходил никъде.

— Добре де, добре. Запомни! — Той погледна още веднъж списъка. — Ще свириш към края. Ето, виж и запомни. След танца „Тепавичарките“. Ясно ли е? Не се отдалечавай. След обявяването излизай веднага. Ясно?

Ранната лятна вечер беше светла и суха. Над цялата Чуйска долина, над планините Ала-Тоу, чиито островърхи пъстри вериги, вече докоснати от лилавия полудрач, се възвисяваха на юг, над тъмнокафявия курдайски склон, който лежеше на другия отдалечен противоположен край на долината, над целия този предвечерен умиротворен свят изстиваше след дневната жега прозрачното, леко, сухо небе. В такъв въздух при залез влюбеният глухар се чува от цяла

верста, сякаш е до тебе, а от две крачки се чува как пърха голяма влюбена пеперуда. Може би именно в такъв ден, в такава вечер е бил чут гласът на знаменития казахски певец Акан-сърри в един от аулите, намиращ се на разстояние два дни езда от другия аул. Останали са записани спомени за този случай, в който е казано, че като чули гласа на певица, хората оседлали конете и като препускали дотам, се убедили, че не са сбъркали — това наистина бил Акан-сърри!

Само във въздуха ли е причината за това? Ами ако това е бил денят на най-високото извисяване на певица. Денят — връх, от който никога нищо вече няма да бъде по-високо. Ами ако в този ден певицът е срещнал любовта, не първата и не последната, не това е важно, а тази, която му е открила тайнството на любовта...

Концертът на Чуйския канал беше започнал. Все още не беше много тъмно, но вече бяха включили светлините на рампата и сцената затрептя, освети се като ярко петно в подножието на хълма. Заредиха се оркестри, сцени от опери, излизаха певци, танцьорки, танцьори, няколко пъти пъх казахската капела...

На небето вече блестяха звезди, над планините се вдигаше луната в сребриста мъгла, но никой не обръщаше внимание на това, че вече е нощ. Времето течеше, концертът изглеждаше безкраен, номерата следваха един след друг, гърмяха аплодисменти — хълмовете Близнаци „дишаха“ и „изригваха“ като вулкани.

Когато обявиха, че е ред на Шолпан, Биамбет едва успя да се добере до първия ред на седящите, едва успя да се прилепи накрая и тя се появи на сцената — толкова неузнаваема, че на Биамбет даже му стана страшно за нейната красота, за възгласите на одобрение и възхита, които се носеха от устата на публиката. Той не предполагаше, че на сцената тя ще се окаже толкова представителна и снажна с ръста, с облика и походката си. В отговор на щедрите ръкопляскания тя се кланяше от място и съвсем леко, на главата си имаше синя шапчица с гъста висока китка от пера на сова върху темето; облечена беше с червена, дълга, плътно прилепнала по талията степна камизола с къси ръкави и с дълга до самия под, пищна бяла копринена рокля-камбана. С това облекло мургавият оттенък на лицето ѝ личеше още повече, от нея лъхаше свежест и здраве. Тя се усмихваше на публиката весело, доверчиво, без кокетство. Всичко в нея беше женствено, прекрасно. До

него някой каза на съседа си: „Както е казано в приказката — отпред като осемнадесетгодишна, отзад като два пъти раждала!“

Баимбет изпълни молбата на Шолпан да държи заради нея ръцете си със склучени длани, най-добросъвестно седеше, без да разтваря ръце, сякаш от това наистина зависеше нещо. Той не дочу смисъла на началните изречения от нейната песен — развълнува се, от напрегнатите удари на сърцето ушите му бучаха.

Шолпан се разпя бързо. В първите минути изглеждаше, че се е смутила, но в следващия миг стана някакво чудо, тя сякаш премина в друго състояние и сега като че беше и не беше тя. Успя да достигне такава степен на превъплъщение, при което никой не можеше да остане равнодушен към нея, когато тя стана пленителна и желана от всички. В този час всички я обичаха, всеки можеше да я счита своя. Нейният силен, пълен с горещо чувство и страст глас, покоряващ слушателите и привличащ ги към себе си, се разнасяше над цялото пространство между хълмовете Близнаци. Всички бяха увлечени, възхитени, пленени от нея. В този час бяха забравили всичко, освен нея.

Баимбет разбираше, че публиката се разсейва също така бързо, стига само за минутка да изпуснеш нерва на пеенето. Той изпитваше страх за нея като за себе си, като че ли пееше той, като че на рампата стоеше той, сякаш неумолимият оркестър, даващ тона и темпото на песента, бе разположен зад него. Но постепенно у него взе връх чувството на гордост, чувството на увереност и единение с нея. Той разбра, че сега е едно с нея, че са съединени в неделимо цяло. Долови интуитивно, подсъзнателно как, разпявайки се, тя постепенно се освобождава от принадлежността си на множеството, за да принадлежи на един. И единствен той можеше да се досеща за това по едва забележими белези, акценти и интонации на гласа, можеше да съди за това по изражението на лицето ѝ, на очите — търсеци, зовящи към себе си някого, който е тук, който трябва да разбере това, който трябва да чуе, да схване значението на всяка дума, всяко ударение, защото песента е алегория, вечната алегория на хората и затова има особеното свойство, обръщайки се към един, да вълнува всички.

Всичко, което някога хората са познали, обичайки се и страдайки в раздялата, което се е наричало щастие и печал, всичко това, което е било вечна съдба на човека във всички времена — да обича, да

размишлява за любовта, за отминалата младост, всичко това, което се съдържа в народните песни, намери израз тази вечер в песните на Шолпан. Тя пееше за всички, които я слушаха, защото, слушайки любимата песен, човек сам мислено я пее. И когато мечтата на човека — как сам да изпее песента, съвпадне с начина, по който я пее артистът, благодарността в душата на слушателите няма предел.

В порива си хората на хълма Близнаци ставаха и викаха, без да престават да аплодират:

— Жива да си, Чолпон! Да живееш, казах! Да живееш, да живееш...

Те заставяха Шолпан да се връща иззад кулисите отново и отново, и отново, за кой ли път, да пее казахски народни песни.

Баимбет се страхуваше, че ще дойде момент, в който гласът ѝ може да пресекне или тя ще се задъха, ще се умори, ще загуби сили. Но увлечен в пеенето ѝ, в следващата минута той забравяше за това и мислеше колко странно е устроен светът — само до завчера те не знаеха нищо един за друг, а днес за него в целия свят няма по-скъп човек, по-любима жена, по-щадено същество. Странно, мислеше той, как е живял по-рано, без да я познава, бил ли е предишният му живот истински, или е живял само за да доживее и познае днешния ден. Даже ако е така, преживяният дотук живот оправдаваше напълно своето предназначение. Колко е странно, мислеше още той, че му е свършено безразлично дали е омъжена, или не и ако е, кой е мъжът ѝ, къде е той. От минутата, когато я видя за първи път при срещата с артистите, Баимбет я приемаше такава, каквато е. Всичко, каквото е имала дотогава, не го засягаше ни най-малко и той не изпитваше нито любопитство, нито потребност да узнае нейното минало. Каквото и да беше това минало, в очите на Баимбет то не би могло нито да прибави, нито да махне нещо, нито пък някак да опорочи Шолпан. Това се изключваше предварително, то не влизаше в сметките, игнорираше се по най-категоричен начин. И затова в този смисъл Баимбет не изпитваше никакви съмнения. Той беше изцяло погълнат от сегашното чувство към нея и само благодареше на съдбата за това, че я вижда и слуша такава, каквато е, за това, че срещата с нея стана празник на душата му. Той беше радостен, че тя всели в него чувството на небивала свобода, че беше свободен в мислите и постъпките си и че именно това го правеше щастлив, уверен, подходящ за нея.

Може би именно затова, когато излезе със своя чоор на сцената след толкова успешни концертни изпълнения, след оперни сцени, след танци и съвременни оркестри, той не почувствува самотността на чоора. Пред лицето на толкова многолюдие на склоновете на Близнаците сега бяха трима — той, чоорът и тя. Но най-главното — чувството на свобода и увереност, волността на влюбената му душа придадоха на музиката му нова вътрешна сила, която усетиха и слушателите. Той свиреше „Айдааръш“ като бог, който сам предизвиква духането на ветровете. Тези ветрове се пораждаха от чара на неговата музика. Ту извивайки се като стълб, по пустинята бягаха свистящи вихри, сякаш гонеха някого, сякаш търсеха нещо изгубено; ту свиреха на скалите от мъка и очакване на слънцето, ту достигаха пшенична нива призори и тук, като усмиряваха устрема си, се разливаха на прохладни ручеи, молеха тихото войнство на класовете, играеха си с кичурите на момичето, минаващо по полето, галеха ласкаво ръцете, челата и лицата, усмихваха се, смееха се, мръщеаха се... Ето такъв беше вятърът на „Айдааръш“, тъй заживяваше той в чоора на Баимбет. После изсвири „Бекбекей“ — как си подвикват с чоорите нощните пастири...

Да, тази вечер Баимбет свири като бог и постигна своето: „Да живее Ак-Булак!^[9] Жив да си, живеи, Ак-Булак!“ — носеше се от всички страни. Хората молеха, искаха неговата музика и тогава той изсвири „Гюлгаакъ“. Той свиреше с мисълта за нея, свиреше за нея. Свиреше така, че да изкаже любовта си, така, че тя да разбере, че той я обича. Звучите на чоора го понесоха във висините над хълмовете Близнаци, над Чуйския канал; оставайки на мястото си, той полетя към звездите и оттук, от тази мислена нощна висота, се разля музиката на „Гюлгаакъ“.

*Защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
по теб от мъка да умра, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ.*

Скитащият дервиш — това съм аз, Шолпан. Аз съм този, който свири на чоор под твоя прозорец, Шолпан. Аз съм този, който се влюбва в теб от пръв поглед, Шолпан, аз съм този, който тъжи по тебе и остава в твоя град, Шолпан. Аз съм този, който върви по полето след

шествието на твоите женихи, Шолпан. Аз съм този — заклинам те, Шолпан, — който свири на чоора и минава през полето, макар да не вярва в щастието си. Това си ти, Шолпан, която ме догони и хвана за ръката. Това сме ние, Шолпан, които се превърнахме в птици. И ние, Шолпан, отлетяхме под незамлъкващите звуци на чоора.

О, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ! О, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ!

И когато после слизаше от сцената и аплодисментите зад него все още не затихваха, когато замъгленият му поглед не различаваше почти нищо, когато, оглушен от напрежение, не чуваше още нищо, я видя сред другите. И разбра по движението на устните ѝ: „Благодаря, Баке!“ — каза тя и той видя как, без да ги разтваря, тя притиска сключените си ръце към гърдите.

Даже и никога повече да не беше я видял, Баимбет пак щеше да е благодарен на съдбата. Но имаше още една среща, последната.

На другия ден сутринта директорът на филхармонията предаде по човек, че Баимбет трябва да отиде в града с попътен транспорт към шест часа вечерта в Дъбовия парк, където в летния театър ще има повторение на смесения концерт на казахските и киргизките артисти.

От този участък на Чуйския канал до града не беше толкова далеч. Ако тръгнеш след обяда, можеше да стигне спокойно. Но Баимбет избърза — по-добре да пристигне по-рано, отколкото да закъснее за концерта, на който ще може да види Шолпан още веднъж.

След вчерашния концерт Баимбет се движеше като насън или, по-точно, всичко, което се случи вчера, му се струваше вълшебен, невероятен сън. И сега той отново бързаше натам, при нея. Не можеше да си отговори какво очаква от тази среща. Такъв въпрос даже не стоеше пред него. Имаше само едно желание — просто да я види и да поприказва с нея. Като взе неразделния си чоор, Баимбет излезе на шосето и тук веднага му провървя. Минаваше някаква камионетка на МТС-то, както се изясни после, със свободно място в кабината. С нея се придвижи чак до града. Пристигнаха бързо. Оставаше много време и минавайки покрай градската баня, той свърна в нея. Идващите по-рано в града строители на канала хвалеха много тази баня — излизаш от нея като новороден.

По това време в банята нямаше много хора. Гласовете на къпещите се носеха под замъглените сводове като кънтящо ехо — както в планината, помисли Баимбет. Защо всъщност се вмъкна в банята и той сам не знаеше. Разбира се, не само за да се окъпе. Това беше и първият попаднал му начин да дочака някак си вечерта, да дочака тези часове и минути до времето, когато ще я види, до настъпването на чертата, от която, нататък ще започне броеното време на истинското щастие — да я вижда, да я чува, да говори с нея.

Баимбет се къпеше бавно. Чудно му беше да оглежда себе си — гол, изпечен, почернял от загара. В сапунената пяна особено биеше на очи тъмнокафявият цвят на кожата. Беше загорял силно, беше се наработил здраво на Чуйския канал, беше заприличал на яздитен кон. След банята си почина в съблекалнята, изпи на изхода халба бира. Въздържа се да пие повече — препълненият стомах пречи на свиренето с чоор. След това излезе и на улицата действително се почувствува съвсем другояче — олекнал, освободен, бодър. Не вярваше на себе си — всичко в него дишаше и трептеше. И настроението беше добро. Искаше му се днес да свири не по-лошо от вчера, даже ако може по-добре, тъй като предстоеше първото му излизане на сцена в града. Какво беше разочарованието му, когато с идването си във филхармонията узна, че по някакви причини концертът е отменен и че въобще няма да се състои, защото на другия ден казахските артисти заминават на гастроли другаде.

Нищо вече не радваше Баимбет — нито това, че със заповед на директора го зачислиха в оркестъра на филхармонията, нито това, че отсега нататък ще получава месечна заплата и командировъчни при обиколки, нито това, че в началото на есенния сезон трябва да помисли за преместване в града, нито това, че му се предоставяше — както каза директорът — щастливата възможност да се приобщи към културата, към голямото професионално изкуство и така нататък. Директорът му говореше, че талантът на Баимбет е стихиен, народен, поради това ще е необходимо да се старее да вниква повече в съвременната музика. Баимбет изслуша търпеливо всичко това, като кимаше и се съгласяваше с всичко, но в душата си оставаше съвършено безразличен сякаш ставаше дума не за него, а за странично лице той мислеше само за едно, за това, че няма да я види и че щом е така, всичко останало е напълно безинтересно.

Няма нищо по-лошо от угасналото очакване. Баимбет се почувствува като облян със студена вода. Излизайки от филхармонията, той тръгна напосоки по някаква улица. Разбираше, че може да потърси Шолпан, а ако я нямаше на мястото, да я почака — Баимбет беше готов да чака до безкрай. „Добре, а после, какво ще й кажа?“ — питаше се той. Не, той не искаше така за среща, срещите са хубави тогава, когато са взаимно желани или когато стават неизбежно, по логиката на самия живот. И все пак не можеше да си представи, че ще си отиде, без да се е срещнал с Шолпан. Из веднъж почувствува съвсем ясно каква трябва да е мъката, каква нестихваща, неудържима мъка терзае влюбените при раздяла. Ако сега го попитаха кое човешко нещастие на света е най-тежко, той би отговорил — невъзможността да виждаш любимата, невъзможността да си до нея.

Той се замъкна случайно в Дъбовия парк и тук, като се шляеше по алеите, се намери край летния театър. Това беше театър под открито небе, ограден с високи стени, само сцената и обслужващите я помещения имаха покрив. Театърът беше затворен и около него беше пусто като в склад, в който рядко надзъртат хора...

Баимбет обиколи театъра със съжаление, че не му се удаде възможността да се представи в него тази вечер, че не му беше съдено да види тук Шолпан. Той седя дълго на пейката, зает със своите невесели мисли.

— Кеш жарък^[10], Баке! — чу се глас наблизко. Той вдигна глава и стана бавно от мястото си, вгледан в нейните сияещи, пълни с нескривана радост и щастие очи. В погледа ѝ беше казано всичко: търсила го е и го е намерила. Да. Това беше тя, Шолпан! Тя стоеше пред него, като държеше сламена шапка в ръка — излезе, че косата ѝ е тъмна, гъста, събрана на тила, беше облечена със същата рокля с къси ръкави и с леките обувки, с които я видя първия път при посрещането на артистите. И цялата тя беше като при първата среща, усмихната, с неспокойни трапчинки на мургавите бузи, с тънки плещи и дълга шия, с открояващи се под тъканта гърди. Потресен от нейното появяване, Баимбет разглеждаше Шолпан мълчаливо, вглеждаше се в очите ѝ и някак от само себе си стана така, че я целуна. И тя го целуна.

— Знаех, че ще бъдеш тук — каза тя.

— И аз през цялото време мислех за теб.

— Ето виждаш ли, че те намерих. Аз си знаех.

— Как се досети, че съм тук?

— Сама не зная. Но знаех, че си тук. Даже е по-добре, че отмениха концерта, сега сме свободни — каза тя, като смръщи забавно нос. — Страхувах се само, че няма да те заваря.

— Аз много се разтревожих, че го отмениха, затова се и озовах тук, от мъка. Ама че чудак! — И те се разсмяха и двамата, искрено зарадвани от срещата, от свободата си, от съпадението на желанията им, от щастието, което си доставяха един на друг и което беше немислимо, ако в момента не бяха заедно.

От тази минута за Баимбет започна да тече най-важният празник в живота му. Но тогава той не знаеше това.

Те тръгнаха бързо нанякъде по алеите на парка. Шолпан го хвана под ръка и се прилепи нежно до него, даже закачливо увисна на ръката му, сякаш беше малко дете, и макар Баимбет да не беше ходил никога дотогава под ръка, без да забележи, без даже и да помисли за това, престъпи прага на селската срамежливост. Може би любовта — това е пълно освобождение от най-различни закрепостяващи малки и големи предразсъдъци, от мнението на другите, от церемониалността, от всичко, което пречи на човека да се прояви така, както би му се искало? Още много пъти Баимбет ще благодари на Шолпан, че за негово щастие се оказа такава волна, независима жена.

Те вървяха из града, по-точно през града и независимо от него, защото всичко заобикалящо ги, всичко, от което се състоеше и представляваше градът, за тях беше нереално, нямаше никакво отношение към тях, към тяхната любов. Само на едно място спряха на улицата до малка чайна, чиято отворена врата водеше към тротоара. Миришеше на чай, на топли макови питки.

— Баке, купи ми питка — помоли Шолпан, гледайки го с весело лукавство.

Той купи цели три питки.

— О, колко много! — зарадва се тя и изяде и трите питки още тук, на тротоара, като вместо чай пиха лимонада. Съдържателят на чайната ги покани да влязат вътре, но те благодариха и му казаха, че много бързат. Но за къде бързаха? Да, те наистина бързаха, бързаха от излишък на щастие, бързаха незначайно къде.

Скоро се намериха на края на града. Градът завършваше сред хълмове, сред градини и малки горички. В тия години през него все

още протичаха канали с вода от планината. Те тръгнаха покрай брега на малък канал. Имаха нужда да отидат някъде, да отнесат някъде непобиращото се в града свое щастие. Здрачаваше се. Над хълмовете вече лежеше и забулваше очертанията на гребените им леката светлолилава вечерна мъглица. Дневната жега постепенно намаляваше, от планината полъхваше свежест. Вечерният вятър се събуждаше, за да се спусне по дефилето към града.

А насреща, напреко пред тях, сякаш над целия свят, се издигаха грамадите на снежните хребети. Те стояха в разгъната панорама един над друг, полузасенчени от здрача, сурови, непристъпни и голи. Повисоко от тях беше само небето...

Шолпан дълго гледа натам, към призрачните върхове:

— Ако искаш, Баке, ще кажа пред лицето на тези планини — каза тя полушеговито и въздъхна дълбоко, с наслада. — Щастлива съм, че те срещнах...

Баимбет се усмихна:

— В такъв случай аз трябва да изтичам чак на върха, за да кажа колко съм щастлив!

— Не, Баке, ти просто ще посвириш на чоор! — засмя се тя. — Изсвири „Гюлгаакъ“.

Край брезовата горичка, на окосения завой на канала, сред малки купи сено, Баимбет свиреше за любимата си Гюлгаакъ, без да подозира, че това няма да се повтори никога вече в живота му, че това е часът на най-голямото щастие, предопределено му от орисниците. Свиреше чоорът, пееше чоорът:

*Защо дойдох ма този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
наяве теб да видя аз, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ.*

*Защо дойдох на този свят, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ —
да хваля твоята красота, о, Гюлгаакъ, Гюлгаакъ...*

— Свири, свири! — извика Шолпан, захвърли сламената шапка, плесна с ръце и се завъртя под звуците на чоора. Тя танцуваше непознат, измислен танц, танцуваше красиво, танцуваше в самозабрава, танцуваше дълго и неуморно, разпилявайки щедро подарените ѝ от природата страст, сила, красота. На Баимбет се

струваше, че вижда наяве аления сън, че тичат наяве в неудържим, безщумен галоп алена кобила и вран кон, тичат към реката, където той ще я настигне на жълтия крайбрежен пясък...

После, когато лежах в подножието на купата сено, когато като оглушителен взрив се сбъднаха всичките алени сънища, той се отпусна на гръб, дишайки тежко, и видя на небето ярките звезди. И помисли, че звездите са негови родни, кръвни братя, изпитали заедно с него този оглушителен взрив на духа и плътта. „Благодаря ви, братя!“ — каза безмълвно той на тежко дишащите светила.

Шолпан приближи пламтящото си лице и като се вгледа в полумрака в Баимбетовите очи, започна да целува отпуснатите му влажни устни, после притихна, надигна се и като седна в краката му, кой знае защо, заплака.

— Колко ми е жал, Баке — казваше тя, като плачеше, — че аз не съм дъщеря на Есен хан, а ти не си скитащ дервиш. Колко ми е жал, че нямам от кого и къде да бягам, а ти няма къде да ме похитиш. Колко жалко, че няма да се превърнем в птици и няма да отлетим никъде. Колко жалко, че ще останем такива, каквито сме.

Тя падна на гърдите му. Той я милваше по главата, милваше потръпващите ѝ слаби рамене, галеше я мълчаливо, като ту я притискаше здраво към себе си, ту целуваше мокрото ѝ, солено лице, без да каже нищо. После тя се успокои и каза: „Ела при мен, ела, мили мой...“ И отново препуснаха през аления сън...

[0] Това произведение на Ч. Айтматов е издаден за първи и засега единствен път само в настоящия том на български език. За руската и киргизката публика текстът става известен едва през 2012 г. и до настоящия момент все още не е издаден. — Бел. NomaD, август 2017 г.

↑

[1] Великият Чуйски канал. ↑

[2] Агай — вежливо обръщение към по-възрастен мъж. ↑

[3] Домбра — национален музикален инструмент. ↑

[4] Акин — народен поет-певец в Казахстан и Киргизия. ↑

[5] Джейран — вид степна антилопа. ↑

[6] Акримай — възглас на удивление. ↑

[7] Баке — умалително, ласкателно от Баимбек. ↑

[8] Чирагъм — ласкателно, нещо като слънчице. ↑

[9] Ак-Булак — бял извор, тук в смисъл, че флейтата е като извор, който тече вечно. ↑

[10] Кеш жарък — добър вечер, букв. светла вечер. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.